

¡BOMBA!

Monarca de vida entera, de posguerra y oropel; con la muerte de Isabel ha terminado una era

K'uintsil

Edición de fin de semana, del viernes 9 al domingo 11 de agosto de 2022

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 8 · NÚMERO 1820 · www.lajornadamaya.mx

CAREY ÁAK, SAJBE'ENTSIL YANIK U CH'ÉEJEL

Kex tumen ts'ook u chan máab ya'abach ja'abo'ob káajak u beeta'al meyajo'ob ti'al u kaláanta'al le ba'alche'a, carey áake' (*Eretmochelys Imbricata*) jatsa'an tumen Unión Internacional para la Conservación de la Naturaleza ichil ba'alche'ob sajbé'entsil yanik u ch'éejel'ob, ikil u seen jaanta'al yéetel u seen ko'onol u sóolpaach.

Xbioología Rocío Peralta, máax jo'olbesik ka'ach Comité Estatal de Protección, Conservación y Manejo de las Tortugas Marinas, tu

k'a'ajtaje' wíinik loobiltik yéetel kíinsik, le beetik p'aatal ich sajbé'entsil,

Tu tsikbaltaje' carey áake' ich ja' ma' taam ku báab; ku jaantik áaresifes kooralinos, medusáas, yéetel uláak' ba'alche'ob mina'an u baakel. tu yila'al yu péetlu'umil Quintana Roo, te'e noojolo' yéetel yaan K'iine' chúumuk yéetel noojol.

U wíinkilale', jach je'ex bix uláak' áako'ob tumen yaan u sóolpaach kaláantik, yéetel u yooke' ku meyaj ti'al u báab ich k'áak'náab. Séeba'an u k'ajóolta'al tumen u ni'e' óol puputs'kij yéetel óol looloch, ts'ookole' u ka'anal no'oché' jach tiip'il

yéetel u jáalik u sóol paache' k'iixel'ix.

Ku tukulta'ale' je'el u kuxtal ichil 30 yéetel 50 ja'abo'ob, ba'ale' ma' jach xak'alta'an tu beel ti'al u jach ojéelta'al jayp'eel ja'ab je'el u kuxtal wa ma' táan u k'a'alal ti'al u kaláanta'al; carey áake' suuka'an u máan tu juunal, chéen ku múuch'ul yéetel uláak'o'ob kéen u yóot u ya'abkunsabáaj.

Le ku xuultalo'obo' ku p'isiko'ob ichil 60 yéetel 90 cms chowakil u sóol paach yéetel u jach aalil ojéelta'an yaane' kex 127 kilograamóos, ba'ale' ichil 50 yéetel 80 kilos suuka'an u p'aatalo'ob.

OOCHEL JOÃO D'ANDRETTA

MIGUEL AMÉNDOLA